

اشاره

بسیار شنیده‌ایم که «همهٔ کودکان استعداد هنری و خلاقیت دارند»، اما تا چه اندازه برای رشد این استعداد تلاش کرده‌ایم؟ آیا واقعاً می‌دانیم که هنر چه تأثیری بر شخصیت کودکان و حتی بزرگسالان دارد؟ به نظر شما هنر با زندگی کودکان چه نوع تعاملی دارد؟ آیا هنر بر زندگی روزمرهٔ کودکان مؤثر است؟ برای پاسخ به این پرسش‌ها لازم است، ارتباط هنر را با برخی فرایندهای اساسی زندگی کودکان بررسی کنیم.

هنر و زندگی کودکان

دکتر مرجان لرکیان

دانشگاه تربیت معلم تهران

در این مقاله قصد داریم بر اساس مطالعات مختلف نشان دهیم، هنر چگونه می‌تواند بخش‌های متفاوت فرایند رشد و پیشرفت کودکان را تحت تأثیر مستقیم و غیرمستقیم قرار دهد. به این منظور در پنج موضوع زیر، آثار آموزش هنر را مورد ملاحظه قرار می‌دهیم:

- هنر و رشد زیبایی‌شناختی
- هنر و رشد اجتماعی - عاطفی
- هنر و رشد اجتماعی - فرهنگی
- هنر و رشد شناختی
- هنر و پیشرفت تحصیلی

کلیدواژه‌ها: آموزش هنر، رشد کودکان، پیشرفت تحصیلی.

هنر و رشد زیبایی‌شناختی

با بررسی مطالعات جدید در زمینه آموزش هنر به کودکان، می‌توان دید که چگونه ارائهٔ مناسب آموزش هنری در برنامه‌های درسی موجب بهبود رشد زیبایی‌شناختی کودکان می‌شود. یکی از مطالعات چندفرهنگی روی مراکز پیش‌دبستانی، شامل ۲۱۵ کودک کودکستان و ۲۲۸ کودک پیش‌دبستانی نشان داد: کودکانی که فعالیت‌های هنری-دیداری را با راهنمایی معلمان خود انجام داده بودند، در مقایسه با گروه بدون راهنمایی معلم، به رشد زیبایی‌شناختی بیشتری رسیده بودند. هم‌چنین، مشاهدهٔ قوم‌نگارانهٔ دیگری روی ۱۷ دانش‌آموزان شهری پایه‌های سوم و چهارم دورهٔ ابتدایی

در ایالات متحده نشان داد، کودکانی که ابتدا تئاتر را یک تفریح و تقلید قلمداد می‌کردند، به تدریج توانستند بیاموزند که تئاتر دارای ساختارهای تعریف شده‌ای است. این کودکان از طریق ایفای نقش یک بازیگر، یک نقاد و یا یک شخصیت فرهنگی در کلاس تئاتر، توانستند چارچوب‌های نمایش دراماتیک و اهمیت تفسیرهای تئاتری را بشناسند. به این ترتیب می‌توان ادعا کرد که فعالیت‌های مناسب هنری نه تنها رشد زیبایی‌شناختی کودکان را بهتر می‌کند، بلکه سبب ارج‌گذاری آن‌ها به هنر می‌شود.

هنر و رشد اجتماعی - عاطفی

انجام فعالیت‌های هنری توسط کودکان

می‌شود، بلکه در آن‌ها نگرش مثبت و انگیزش ایجاد می‌کند. به گونه‌ای که کودکان از طریق آموزش بین رشته‌ای هنرها، در فضایی تعاملی تر و دانش آموز محور تر، به سطح بالاتری از اشتیاق، انگیزش و مشارکت در یادگیری می‌رسند و در نتیجه ارزش تلاش برای دستیابی به پیشرفت را بهتر درک می‌کنند.

معلمان معتقدند فعالیت‌های هنری می‌تواند موجب بهبود رفتارهای دانش آموزان شود. چرا که کودکان انگیزه بالاتری برای خواندن پیدا می‌کنند. این امر به برانگیختن علاقه و رشد عاطفی آن‌ها در پایه‌های گوناگون دوره ابتدایی کمک خواهد کرد. فعالیت‌های هنری موجب برانگیختن تعامل‌های مثبت اجتماعی در کودکان و ارتقای توانایی اجتماعی شدن آن‌ها می‌شود. از جمله تئاتر یا نمایش موجب ترغیب تعامل میان کودکان و افزایش تعامل اجتماعی مثبت آن‌ها با یکدیگر می‌شود. حتی برخی از مطالعات نشان می‌دهند که دروس انسانی و هنری در مقایسه با دروسی نظیر فناوری، علوم و ریاضیات، تأثیر بیشتری بر رشد اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی کودکان دارند.

هنر و رشد اجتماعی و فرهنگی

از طریق آموزش هنر، کودکان می‌توانند با کسب مهارت‌های مناسب ارتباطی به نگرش غیر متعصبانه و مثبتی درباره جامعه دست یابند. کودکان به وسیله فعالیت‌های هنری می‌توانند مهارت‌هایی مانند کار گروهی، بردباری، ارج‌گذاری به آرای افراد مختلف و توانایی ارتباط اثر بخش را کسب کنند. آموزش موسیقی در کودکان موجب کاهش نگرش‌های کلیشه‌ای و دستیابی به سطح بالاتری از آگاهی و حساسیت فرهنگی در برابر فرهنگ‌های اقلیتی می‌شود. هم‌چنین فعالیت‌های هنری مانند نمایش و آواز موجب تقویت احساس هویت مثبتی بر فرهنگ‌های سنتی در کودکان می‌شود.

موجب تقویت خودآگاهی، اعتماد به نفس و پذیرش دیگران در آن‌ها می‌شود. نتایج مطالعه‌ای نشان می‌دهد که کودکان در برنامه‌های نمایشی از طریق ایفای نقش و نوشتن داستان توانستند به دیدگاه‌های بهتری درباره خوداظهاری، اعتماد، پذیرش خود، پذیرش دیگران و خودآگاهی دست یابند.

نتایج یک مطالعه فرا تحلیلی که روی ۴۰۰ پژوهش کیفی در عرصه موسیقی، تئاتر و هنرهای دیداری انجام شده است، نشان می‌دهد آموزش هنر از طریق هدایت انرژی کودکان در مسیر فعالیت‌های هنری و محیط آموزشی نظام یافته، باعث می‌شود آن‌ها در مدرسه بیشتر بمانند و علاقه بیشتری به حضور در مدرسه از خود نشان می‌دهند. این امر به ویژه برای کودکان دارای سبک‌های متفاوت یادگیری بسیار قابل لمس است. متخصصان تعلیم و تربیت کودکان معتقدند، فعالیت‌های هنری نه تنها موجب کاهش نگرش منفی کودکان به مدرسه

می‌شوند. کودکانی که فعالیت‌های هنری داشته‌اند، پیشرفت بیشتری در خواندن، نوشتن و ریاضیات به دست آورده‌اند. این کودکان به نمرات بالاتری در آزمون‌های نوشتن، درک مفهومی‌تر از تاریخ و نوشتن روایت دست یافتند.

بنابراین بر اساس مرور برخی مطالعات ملاحظه می‌کنیم که آموزش هنر می‌تواند باعث تقویت رشد زیبایی شناختی، رشد اجتماعی- عاطفی، رشد اجتماعی و فرهنگی، رشد شناختی و پیشرفت تحصیلی کودکان شود. به‌طور کلی می‌توان ادعا کرد که آموزش هنر فایده‌هایی بدین شرح برای کودکان دارد:

- تجارب لذت‌بخش را شکل می‌دهد که موجب ایجاد انگیزش مثبت نسبت به خود و دیگران می‌شود.
- درک سایر فرهنگ‌ها را میسر می‌سازد.

- یادگیری آزمایشی از طریق آزمون و خطا را امکان‌پذیر می‌کند.

- موفقیت‌های بیشتری را در سایر حوزه‌های تحصیلی فراهم می‌آورد.

با توجه به مزایا و آثاری که آموزش هنر برای کودکان ما به همراه دارد، شایسته است جایگاه امن و مطمئنی برای آن در برنامه‌های درسی رسمی در نظر بگیریم. هم‌چنین، به منظور تحقق هر چه بیشتر قابلیت‌های آموزش هنر، ضروری است که آموزش هنر از طریق طرح‌های مناسب آموزشی در دوران کودکی و در مراکز پیش از دبستان به کار گرفته شود. این امر میسر نیست مگر به دست معلمان ماهر و مربیان برجسته و دلسوزی که بر اهمیت آثار این حوزه شگفت‌آور ارج نهند و جایگاه آن را در نظام تعلیم و تربیت ماندگار

هنر و رشد شناختی

در میان قابلیت‌های شناختی حاصل از تربیت هنری، شاید بتوان مهم‌ترین آن‌ها را «منطق فضایی» دانست. یک مطالعه علمی در این زمینه نشان می‌دهد که هم‌بستگی معناداری بین سه حوزه زیر وجود دارد:

- گوش دادن به موسیقی و منطق فضایی و مکانی
- یادگیری نواختن موسیقی و منطق فضایی

- نمایش کلاسی و مهارت‌های کلامی علاوه بر توانایی فضایی، برخی پژوهشگران به بررسی ارتباط میان فعالیت‌های هنری و رشد مهارت‌های کلامی کودکان پرداخته‌اند. آن‌ها دریافتند، کودکانی که تجربه آموزش موسیقی داشته‌اند، در یادآوری مفاهیم عملکرد بالاتری داشته‌اند. هم‌چنین کودکان پس از پایان مشارکت در برنامه هنری، نمرات بالایی در آزمون هوش و خلاقیت به دست آوردند. نمرات آن‌ها در آزمون تفکر خلاقانه، در مقایسه با کودکانی که در این برنامه هنری شرکت نکرده بودند، بالاتر بود.

هنر و پیشرفت تحصیلی

وقتی که هنرها به شیوه‌های معنادار با سایر موضوعات آموزشی پیوند داده شوند، کودکان دوره پیش از دبستان آن موضوعات درسی را بهتر درک می‌کنند و آن مفاهیم به‌طور چشم‌گیری در ذهن آن‌ها باقی و پایدار می‌ماند. برای مثال، آموزش موسیقی نه تنها انگیزه و علاقه به موسیقی، ایجاد می‌کند، بلکه از طریق پیشرفت در آن، کودکان به سایر موضوع‌ها و مفاهیم آموزشی علاقه‌مند می‌شوند. حتی دیده شد کودکانی که در برنامه هنرهای زبانی شرکت کردند، در مقایسه با سایر دانش‌آموزان، نمرات بالاتری در ریاضیات، خواندن و علوم اجتماعی به دست آوردند.

علاوه بر توانایی زبان شناختی، فعالیت‌های هنری موجب ارتقای مهارت خواندن نیز

پی‌نوشت

1. Eisner

منابع

۱. کول، ونیتا (۱۳۸۴). برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان. ترجمه دکتر فرخنده مفیدی. سمت.
۲. مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۳). چیستی، چرایی و چگونگی آموزش عمومی هنر. انتشارات مدرسه.
3. Iwai, Kaori(2003). The Contribution of Arts Education to Children's Lives, paper presented at the UNESCO Regional Meeting on Arts Education in the European Countries Canada and the United States of America, Finland.